

Prikaz knjige

“*Ubijanje istine o Bosni*“
 autora Mirze Čubre
 (VKBI, Sarajevo, 2022)

Knjiga Mirze Čubre *Ubijanje istine o Bosni* obuhvata *šesnaest novinarskih priča* o devetnaest ubijenih novinara, fotoreportera i snimatelja u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine. To su: Krunoslav Marinović iz Zenice, novinar Hrvatskog radija, zatočen u KPD Foča 1992. godine, vjerovatno ubijen iako se vodi kao nestala osoba; Marco Luchetta, Alessandro Saša Ota i Dario D'Angelo, sva trojica iz Trsta, novinari državnog televizijskog servisa RAI, ubijeni u Mostaru 1994. godine; Nihad Nino Čatić iz Srebrenice, novinar RTVBiH i bosanskohercegovački književnik, čije tijelo još nije pronađeno; Salko Hondo iz Konjica, fotoreporter *Oslobođenja*, ubijen 1992. godine od kiše granata u Sarajevu; Saša Lazarević iz Sarajeva, novinar Trećeg kanala TVSA, ubijen od granate u Sarajevu 1992. godine; Tihomir Tunković iz Zagreba, snimatelj BBC-ja, ubijen na zadatku na Vlašiću 1992. godine; Željko Ružičić iz Prijedora, novinar i urednik Radija Bosne i Hercegovine, ubijen granatom u Sarajevu 1993. godine; Alojz Krivograd Futy iz Slovenj Gradeca, slovenski fotoreporter *Mladine*, nestao

u Foči 1992. godine; David Kaplan iz Chicaga (SAD), novinar i producent ABC Newsa, ubijen u aleji snajpera 1992. godine u Sarajevu; Dominique Lonneux iz Verviersa (Belgija), snimatelj TV Echa iz Meksika, ubijen snajperom u Drežnici kod Mostara 1993. godine dok je snimao; Bryan Brinton iz Crown Hilla (SAD), fotoreporter *Magnolia Newsa*, i Francis William Tomasić iz Indianapolisa (SAD), novinar magazina *Spin* iz SAD-a, zajedno ubijeni na zadatku 1994. godine u Mostaru; Guido Puletti, italijanski novinar porijeklom iz Argentine, ubijen u Gornjem Vakufu 1993. godine; Ivo Štandeker iz Maribora, novinar slovenske *Mladine*, ubijen 1992. godine u Sarajevu; Jordi Pujol Puente iz Barcelone, novinar *Avuija*, ubijen u Sarajevu 1992. godine; Karim Zaimović iz Sarajeva, novinar *Dana* i bosanskohercegovački pisac, podlegao posljedicama ranjavanja kao civilna žrtva granatiranja Sarajeva 1995; i Kjašif Smajlović iz Srebrenice, novinar *Oslobođenja*, mučen i ubijen u Zvorniku 1992. godine.

Knjiga Mirze Čubre *Ubijanje istine o Bosni* knjiga je koja u najmanju ruku tematizira tri velike teme današnjice. Prva se odnosi na ubijanje istine i glasnika istine, odnosno na novinarsku profesiju i njene rizike posebno prilikom izvještavanja iz ratnih zona. Riječ je o pričama koje *autentično* nose pečat

jednog vremena, žig/ove ondašnjeg bola, emocionalne doživljaje užasa i duševne rane sublimirane u sjećanjima najbližih srodnika i prijatelja novinara, fotoreportera i snimatelja koji se ubijeni izvještavajući za svjetske i domaće medijske kuće iz ratom pogođene Bosne i Hercegovine.

Historija svjetskog i bosanskohercegovačkog novinarstva za sebe može naći u ovoj knjizi obilje građe. Jer Čubrini tekstovi obuhvataju savremene dileme, trileme o ratnom izvještavanju, rizicima koje novinari/urednici/producenti preuzimaju u želji da informiraju javnost o sukobima, ubijanjima, patnjama nedužnih stanovnika.

Čubro nije mogao izabrati bolju formu za davanje omaža ubijenim kolegama. Šta može više obradovati ljubitelja riječi od dobre medijske priče.

Ova knjiga mogla se nazvati i *ubijanje šutnje* jersu, koliko je meni poznato, osim statističkih podataka Međunarodne federacije novinara (IFJ) o ubijenim novinarima, koja je objavila da je 1994. godina u bivšoj Jugoslaviji bila „godina ubijanja medija bez presedana“, zapisi o ubijenim novinarima, fotoreporterima i snimateljima uglavnom objavljivani fragmentirano i u medijima budući da su njihove smrti postajale vijesti.

Knjiga *Ubijanje istine o Bosni* ima vrijednost što sadržajem napušta kriterij aktualnosti i ulazi u Kantovu deontologiju jer svjetski i lokalni medijski uposlenici koji su bili ciljane mete, i koji svjedoče u ovoj knjizi,

ukazuju da od rata u Bosni i Hercegovini ratni reporteri moraju imati poseban tretman. Neizostavan dio novinarske opreme moraju biti panciri, šljemovi, blindirana vozila, a povratak iz svake rate zone podrazumijeva stručnu pomoć zbog posttraumatskog stresa.

Prijatelj ubijenog američkog novinara Davida Kaplana Ben Sherwood navodi dvije životne lekcije sjećajući se kada je snajperski metak kroz stražnja vrata kombija koji je bio obilježen velikim slovima „TV“ smrtno pogodio Kaplana u leđa. „Naučio sam nezaboravnu, teško dokučivu i bolnu lekciju. Izgubili smo kolegu, prijatelja, muža, brata, ujaka, sina. Vidio sam kako se raspada porodica. I odlučio sam da neću dopustiti da se to ponovi. Moja želja zbog koje dijelim ove detalje jeste da sjećanje na Davida bude blagoslov i da nikad ne bude zaboravljen. Moja druga želja je da svi drugi razumiju važnost pažljivog balansa između rizika i nagrade. Svaki put kad se raspravlja o odlasku u opasnu zonu neko mora postaviti teško pitanje o tome da li je ova priča vrijedna gubitka jednog života“, pita se Sherwood, koji je danas na poziciji direktora američke ABC mreže.

S posttraumatskim sindromom i prema svjedočenju niza njenih prijatelja, Jane Schneider, američka novinarka također ranjena u Sarajevu na Dobrinji, zajedno s Ivom Štandekerom, nikad nije uspjela preboljeti smrt svog prijatelja. U nekoliko navrata na raznim međunarodnim konferencijama govorila

je koliko je teško ratnim izvještaićima nositi se s posljedicama traumatićnih događaja kojima su svjedoćili i o kojima su izvještavali. Schneider se potpuno povukla iz javnosti i odbija govoriti za medije.

Mnogi su vjerovali da natpis 'PRESS' na majici i isti znak na automobilu predstavlja zaštitu, a ne da je to poziv za ubijanje. „Na Balkanu se pokazalo da je taj znak ipak meta“, ustvrdio je Perot Puente, brat ubijenog Jordija Pujola Puentea. Stoga Ćubrinno novinarstvo, prema mom uvidu, govori o najzahtjevnijoj formi novinarstva – o *angažiranom, kritićkom, borbenom, ratnom novinarstvu*, Ćija cijena je smrtonosna Ćak i za one koji su uspjeti preživjeti.

Druga tema koja provijava iz ovog rukopisa koji je i svjedoćanstvo jednog vremena tiće se istine o ratu u Bosni i Hercegovini. Ćubro svojim novinarskim tekstom svjesno ili nesvjesno sudjeluje u oblikovanju javnog mnijenja, u profiliranju vrijednosnih orijentacija svjetskog i lokalnog građanstva da korektivno participira u razumijevanju onoga što moćemo nazvati istinom o Bosni i Hercegovini. Odabirom najrelevantnijih novinarskih zapisa ubijenih novinara u knjizi se jasno prepoznaju emancipatorski, probosanski, civilizacijski stavovi, kao i kritike i otpori onom porobljavajućem, destruktivnom, nacionalistićkom, agresivnom. „Da li iko na svijetu moće doći da vidi tragediju koja se

dešava Srebrenici i njenim stanovnicima? Ovo je nećuven zloćin koji se izvodi nad bošnjaćkim stanovništvom Srebrenice. Populacija u ovom gradu nestaje. Da li iza svega stoji Akaši, Butros Gali ili neko drugi, bojim se da za Srebrenicu neće više biti bitno“, bile su rijeći Nihana Nine Ćatića u njegovom posljednjem javljanju za program RTVBiH. Historijsko predviđanje Nine Ćatića onoga što se dešava i što će se dogoditi *u i oko* Srebrenice dugoroćno je ispisalo sudbinu Srebrenice, Bosne, Ćitave Evrope i svijeta. „To što pucate na našu djecu to je jaderno, ali svaki put kad pucate na našu djecu – vi pucate i na svoju“, vapio je Źeljko Ružićić u jednoj od svojih emisija koje je uređivao na Radiju Bosne i Hercegovine.

Jezik i stil ovih paćljivo odabranih isjećaka iz tekstova i televizijskih izvještaja korespondiraju s poimanjem novinarstva kao emancipatorski orijentiranog i djelatnog javnog angaćmana koji sa sobom nosi rizike. Nekolicina njih nadržastaju novinarsku formu i predstavljaju neku vrstu društvenog manifesta u borbi protiv zla. I to je od izuzetne vaćnosti jer se u ovoj knjizi prvi put u našem društvu nazire istina o ubijenim novinarima, fotoreporterima i snimateljima. Tamo gdje nema istine o odnosu prema medijima nema istine ni o društvu, njegovim zloćinaćkim politikama i nedjelima koja su prošla nekaćnjeno. Jer „osim riskiranja života, svjedok proizvodi i rizićno svjedoćenje“ (McCloskey, 26. maja 1994). Rizićno je bilo tada, naćalost ponekad je rizićno i danas biti odgovoran prema istini o

Bosni, istini koju su časno prenosili oni koji su imali strast za nju.

U većini tekstova o ubijenim novinarima, fotoreporterima i snimateljima govore prijatelji, radne kolege, članovi porodice, i njihova riječ je u prvom planu. Čuvajući spomen na poginule i ubijene, ova knjiga dobija dodatnu vrijednost i otvara treću temu, a to je pitanje *odgovornosti* prema kulturi sjećanja u Bosni i Hercegovini. Kako vrijeme prolazi, odnos kulture sjećanja i kulture šutnje predstavlja veliki rascjep između ličnih i kolektivnih osjećanja, društvenog memoriranja, odnosa prema genocidu, društvu, državi i medijima. U vremenu postojanja ovakvog rascjepa i njegovog konstantnog produbljivanja knjiga Mirze Čubre jeste svojevrsno ubijanje šutnje o istini u Bosni i Hercegovini koja doprinosi razumijevanju svijetle i mračne strane bosanskohercegovačkog društva kroz izazove i rizike novinarstva kao poziva.

Sarajevo, 29. 11. 2022.

Nermina MUJAGIĆ

Redovna profesorica na
Fakultetu političkih nauka
Univerziteta u Sarajevu
